

En dat was hem onvergetelijk.
Zou dat niet het geheim zijn van de ware opstandingsvreugde, dat we geblijkt hebben in Jezus' Middelaarsvoeg, dat ons zoo vol liefde predikt: Ik leef en gij zult leven?

J. G. KUNST.

KERKELIJK LEVEN.

Synode-indrukken.

XL.

Teleurstellend antwoord.

Het telegram aan Dr Geelkerken, door de Synode gezonden, had als termijn voor beantwoording gesteld den volgenden dag (Donderdag 11 Maart) des namiddags vóór twee uur.

Om tien uur zou de Synode samenkomen.

Gehoopt werd, dat het antwoord niet op het laatste oogenblik zou binnenkomen.

Dan kon in de morgenzitting met de behandeling ervan begonnen.

Toen de Synode-zitting om 10 uur geopend werd, was echter het antwoord er nog niet.

De tijd werd daarom aan afdoening van andere zaken besteed.

Daarmee ging de morgen heen.

Het antwoord liet zich nog steeds wachten.

De Synode-leden togen nu naar het „Wapen van Drenthe" om den koffie-maaltijd te gebruiken.

Bij hun terugkomst stonden in de konsistorie twee afgevaardigden van Amsterdam-Zuid.

Zij waren de postiljons van twee brieven, de een van Dr Geelkerken, de ander van den kerkeraad.

De laatste bevatte slechts, wat verwacht kon worden na de ontvangst der Synodale Deputaten op de kerkeraadsvergadering in Zuid.

De Raad deelde mede geen vrijheid te hebben gevonden aan het verzoek van de Synode om zijn predikant te bewegen tot het teekenen der hem voorgelegde verklaring te voldoen.

De Synode kon natuurlijk niet anders doen, dan dit stuk zonder bespreking voor kennisgeving aannemen.

Wat vanzelf niet belette, dat er wel eenige indruk van achterbleef, welke men later elkander in partikuliere gesprekken bekende.

De indruk, welken ik opving, was er één van sterke verwondering.

Men verwonderde er zich n.l. over, dat dit schrijven zóóveel tijd vergde, dat, ook al had het noodzakelijk ter kennis van de Synode moeten worden gebracht, uitsluitend gerechtvaardigd zou zijn.

Het oponthoud, dat men de Synode had willen bezorgen, scheen en schijnt nog geheel ongemoetvaard.

Maar op het antwoord van Dr Geelkerken kwam het aan.

Wij drukken het hier nog eens in zijn geheel af en spatieëren enkele zinsneden en uitdrukkingen, welke nader dienen bekeken te worden.

Wederwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

Het doet mij diep leed, dat het resultaat van alle beschouwingen en besprekingen der afgelopen weken niet anders is geweest dan de eisch tot onderteekening van de door Uwe vergadering opgestelde verklaring van welken eisch ik de rechtmatigheid tot mijn spijt niet vermagine te zien.

Naar mijn gevoelen toch wordt o.a. door de wijze, waarop de Synode haar opvatting aangaande de door haar genoemde bijzonderheden van Genesis 2 en 3 in verband brengt met Art. 4 en 5 der Nederl. Geloofsbelijdenis het in die artikelen beloden gezag der Heilige Schrift, waaraan „de Heilige Geest" getuigenis geeft in onze harten" en waaraan ik mij dan ook zonder enig voorbehoud onderwerp, feitelijk toegekend aan de uitspraak eener kerkelijke vergadering.

Gelijk ik reeds meermalen verklaarde, heb ik persoonlijk geen bepaalde exegese betreffende bedoelde punten, en evenmin op zichzelf eenig geloofsbezuur tegen de onder ons bestaande traditioneele uitlegging daarvan. Trouwens mi kan de geloofige, ondanks voor hem ten deze bestaande moeilijkheden, die, naar ik niet ontveinen mag, ook voor mij door een beslissing als de Uwe uit den aard der zaak niet weggenomen worden uit de bedoelde bijzonderheden de openharing Gods klaarlijk verstaan.

Daarbij meen ik mij overtuigd te mogen houden, dat Uw uitspraak allerminst bedoelt, de ten allen tijde door onze vaderen gehandhaafde vrijheid van wetenschappelijk onderzoek af te snijden en vertrouw ik, dat Uwe Synode, vóór haar uiteengaan maatregelen zal treffen voor een behandeling in volten omvang der zich onder ons voordoende vragen inzake Gereformeerde Schriftbeschouwing, waarmede de opvatting der in Uwe verklaring genoemde details ten nauwste samenhangt.

Dit in aanmerking nemende, ben ik bereid, uit hoofde mijner ambtelijke bediening in onze kerken, die mij lief zijn, bij mijn prediking en catechetisch onderwijs mij in afwachting van den zoo spoedig mogelijken afloop der noodzakelijke behandeling, naar Uw uitspraak omtrent „de klaarlijkelijke bedoeling van het Schriftverhaal van Genesis 2 en 3" te voegen.

Met broedergroet,

w.g. Dr J. G. GEELKERKEN.

Hierbij eenige aantekeningen.

1. Reeds de eerste afinea bracht teleurstelling. Ondanks het uitvoerige dogmatische rapport zag Dr G. blijkbaar nog niet in, dat de Synode op de betwiste punten helderheid moest ontvangen en met niet minder kon volstaan, dan onderteekening der verklaring te eischen. Dr Geelkerken vernocht de rechtmatigheid daarvan niet in te zien. Wie dat meer spiet, de Synode of Dr G., kan niet worden uitgemaakt. Wel was het een bewijs, hoe door Dr G. het gewicht van de vastheid hieromtrent in onze kerken al te licht wordt opgevat. Het herinnerde aan zijn woord, dat het moeilijk valt met een blinde (op dit punt n.l.) te spreken over kleuren. Feitelijk was hiernee reeds over het verdere van den inhoud beslist.

De mogelijkheid, dat Dr G. de rechtmatigheid slechts in kerkrechtelijken zin ontkende, dat een Synode op zichzelf reeds het recht mist van een predikant, omtrent wien een zaak aanhangig is een verklaring te vorderen, kan hier o.i. buiten beschouwing gelaten. Dan zou hij al bijzonder met het Gereformeerde kerkrecht op gespannen voet moeten leven. Daarop wordt trouwens in zijn schrijven met geen enkel woord gezinspeeld.

2. Grootere teleurstelling baarde de tweede afinea. Hierin gaf Dr G. zonder twijfel nieuwe reden tot denken en tot een nadere verklaring van gevoelens. Het bevat immers een zeer bedenkelijke uitslating.

Dr G. wil zich wel zonder enig voorbehoud aan het gezag der Heilige Schrift onderwerpen, maar voert daarvoor alleen als grond aan „het getuigenis des Heiligen Geestes in onze harten".

Evenwel noemt art. 5 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis, waarnaar hij verwijst, hier nog meer.

Daar staat: „En wij gelooven zonder eenige twijfeling al wat daarin (n.l. in de heilige boeken) begrepen is; en dat niet zoozeer, om dat ze de Kerk aanneemt en voor zoodanige houdt; maar inzonderheid, omdat ons de H. Geest getuigenis geeft in onze harten, dat zij van God zijn; en dewijl zij ook het bewijs van dien bij zichzelf hebben; gemerkt de blinden zelf tasten kunnen, dat de dingen, die daarin voorzeggd zijn, geschieden".

Het mag niet onopgemerkt blijven, dat Dr G. zich alleen beroept op „het getuigenis des Heiligen Geestes in onze harten" en geheel achterwege laat: „en dewijl zij ook het bewijs van dien bij zichzelf hebben".

Met dit laatste is gemoeid, wat men in de dogmatiek noemt: de autopistie der Heilige Schrift, d.w.z. dat de Schrift geloofd moet worden om zichzelf.

Beide, het getuigenis des Geestes in de harten en de autopistie der Schrift behooren onafscheidelijk bij elkander.

Wordt een van beide losgelaten, dan vervalt men tot eenzijdigheid, welke in dwaling eindigen moet.

De Schrift is ook een getuigenis des Heiligen Geestes.

Maar een dat van buiten komt.

Daaraan moet zich paren het inwendig getuigenis. Wanneer men nu het inwendig getuigenis van het uitwendige losmaakt, heeft men het subjektivisme aanvaard.

Het inwendig getuigenis des Geestes toch moet van het uitwendige zijn inhoud ontvangen.

Schakelt men nu het uitwendig getuigenis der Schrift uit, dan moet men het inwendig getuigenis op een anderen, een zelfbepaalden inhoud betrekken.

Dat is het subjektivisme gekroond.

Of Dr G. met opzet of onbewust de autopistie ter zijde stelde, doet weinig ter zake.

In de formulering, welke hij koos, zit een maas, waar de dwaling ruim en breed doorheen kan zwemmen.

Met deze autopistie hangt ten nauwste samen de klaarlijkelijke zin, waarvan de Synode sprak in betrekking tot Gen. 2 en 3.

Onze rubriek gedooft niet, dit alles ampel uiteen te zetten.

Maar deze enkele trekken zijn, dunkt ons, sprekend genoeg.

De woorden van Dr G. geven, men zal het ons toestemmen, nieuwe gewichtige oorzaken van nadenken.

Daarbij komt nog, dat onze Belijdenis ook aan de kerk een roeping toekent, waar het het gezag der Schrift betreft.

Zij zegt niet: wij hebben al wat in de Schrift begrepen is, zonder eenige twijfeling te gelooven met terzijdestelling van de kerk.

Er staat niet: en dat niet, omdat ze de kerk aanneemt en voor de zoodanige houdt.

Echter stelt onze Belijdenis ook waar niet het leergezag der kerk op één lijn met het getuigenis des Geestes en de autopistie der Schrift.

Zij bepaalt niet: en dat niet alleen, omdat ze de kerk aanneemt enz.

Doch: en dat niet zoozeer.

Daarin ligt opgesloten: het gezag der kerk is afhankelijk zoowel van het in- als van het uitwendig getuigenis des Geestes.

Het is er geheel ondergeschikt aan.

Daarmee houdt het echter niet op te bestaan.

Afgeleid gezag is ook gezag.

Afgeleid gezag bindt ook.

Daar hebt gij b.v. het overheidsgezag, dat ook afgeleid is. De overheid is immers Gods dienares. Nu zal evenwel niemand beweren: ik heb mij daarom niet aan de overheid, doch alleen aan God te storen.

Alleen, wanneer de overheid met haar gezag iets eischt, dat tegen Gods Woord ingaat, moet voor den christen het secundaire gezag voor het primaire wijken.

Zoo ook bij de kerk. Indien zij iets zou vaststellen tegen Gods Woord in, zou men zich aan haar leergezag niet mogen onderwerpen. Dat stellen trouwens onze kerken zelf op den voorgrond. Zij worden niet moede het telkens weer uit te spreken, dat zelfs haar belijdenis appellabel blijft aan de Schrift.

Maar daarom brengt Dr G. zulk een zware beschuldiging in tegen de Synode.

Hij legt haar immers niets meer of minder ten laste, dan dat zij haar secundair gezag primair zou hebben gemaakt.

Hij toch schrijft, dat zij door haar wijze van doen het gezag der Schrift feitelijk heeft toegekend aan de uitspraak eener kerkelijke vergadering.

Edoeh, bewijs voor deze grievende beschuldiging ontbreekt.

In haar „dogmatisch" rapport heeft de Synode juist getoond, dat het gezag der Schrift haar boven alles ging en dat zij zich daaraan bij haar vragen van een verklaring onderwierp.

Hier tegen nu heeft Dr G. niets kunnen aanvoeren.

Hij werpt zijn beschuldiging los onze kerkelijken wereld in.

Zij spruit, gelijk zoovele zijner beweringen, voort uit een tekort aan geloofig wetenschappelijk, meer bepaald aan dogmatisch inzicht.

Had Dr G. niets anders geschreven, dan deze tweede afinea, zou ware hij deswege reeds nadere rekenschap van gevoelens aan onze kerken verschuldigd geweest.

Wel volstond de Synode er mee nogmaals aan te dringen op onderteekening der hem voorgelegde verklaring.

Of hem na onderteekening nieuwe vragen gesteld zouden worden naar aanleiding van deze afinea bleef onbesproken.

Maar al zou Dr G. geteekend hebben en al zou de Synode daarmee het proces als geëindigd hebben beschouwd, de bezwaren tegen dit gedeelte van zijn brief zouden daarmee niet zijn weggenomen.

Wij vreezen, dat ze te eeniger tijd toch weer naar boven zouden zijn gekomen.

Wij kregen den indruk, dat meerdere leden van oordeel waren, dat hierover niet mocht worden heengestapt.

In alle geval lag er de kiem in van een nieuwe kwestie-Geelkerken.

Nog eens: dit is een indruk.

Er viel ten deze noch officieel noch officieus eenig besluit.

3. In de derde afinea gebruikt Dr G. weer den term: traditioneele uitlegging.

Ook in zijn brochures komt die herhaaldelijk voor. Daarop is nog al eenige aanmerking te maken.

Het dogmatische rapport heeft hem dan ook zorgvuldig vermeden. Het plaatste er het woord „zoo genaamde" voor, ten tekenen, dat het het er niet mee eens was.

Hoezeer toch de waarde van de traditie dient erkend, nooit mag zij als maatstaf van geloofwaardigheid gelden.

De traditie staat ver beneden de confessie.

Hoeveel verder dan nog beneden de Schrift zelf.

Aan het misverstand, dat de Synode onderwerping aan de traditie zou vragen, mocht geen voedsel worden gegeven.

Dat evenwel Dr G. tot het laatste toe hardnekkig bleef spreken van traditioneele opvatting, bewijst wel, dat bij de Synode iets wilde opdringen, waarvan zijzelf afkeerig was.

Wij hopen, dat men hierop toch terdege lette. En dat ieder een handje zal helpen om dit boze misverstand te bezweren.

Toch is dat het eenige niet, wat in deze derde afinea de aandacht trekt.

Ook de verklaring, dat de geloofige, ondanks voor hem ten deze bestaande moeilijkheden, uit de bedoelde bijzonderheden de openbaring Gods klaarlijk kan verstaan, geeft te denken.

Het behoeft geen breede toelichting wat Dr Geelkerken onder die „moeilijkheden" en „bijzonderheden" begrijpt.

De „moeilijkheden" gaven hem aanleiding de vier bekende „bijzonderheden" dubieus te stellen.

Maar ook al zijn ze dubieus — aldus Dr Geelkerken — niettemin geven zij de openbaring Gods klaarlijk te verstaan.

Zulke redeneering is meer gehoord.

Om nu eens geen voorbeelden aan de literatuur te ontleenen — toen schrijver dezes jaren geleden den onlangs overleden kanselredenaar Roberti in l'Oratoire te Parijs hoorde, preekte deze over een tekst uit het boek van Jona. Hij begon met te zeggen: wij hebben het boek van Jona te verdedigen tegen zijn bestryders. Sommigen verwijderden

het uit ha
verhaald,
vol, dat l
er staat
zin. De
waarlijk z
dienstige
dat God
openbarin
nietgens in
Men zie
Geelkerken
Slechts
len van
krasser u
Dit voo
men he
bijzonder
Gods ka
4. In n
dat eenig
Dr G. v
naar de
blijklike
Gen. 2 en
Van de
naar aan
heid van
Hij is
De Syn
Indien
zieh naar
zou dit v
Maar o
kunnen z
Zij had
zieh naar
aan konf
lijk aan
leggen
„Zich
En zelf
te geven,
meer van
Hij stel
vóór haar
een beha
ons vo
Schriftbe
de verkla
hangt.
Dus: d
bekende
werp van
Offic
klaren,
disputi
Zij zou
gunnen z
Neen,
Commiss
hebben t
De Sy
haar wei
maakt.
Natuur
die mani
Synode.
Hij he
Nochtan
een voo
dat ande
Telken
Dr G. zo
zoo we
En bij
niet.
Neen,
Dr G.
plaats h
Men h
wachting
dezer n
Wie n
mogelijk
Het s
recht vo
Vorde
dan zou
Daare
perkt to
lijk pred
noemd, i
ook wel
heden z
Doch
schrift,
Zoo l
begin t
Zou a
de Syn
met een
menten
weigerin
Niems
bevestig
dentie a
hebben

het uit hun bijbel, omdat zij het wonder, daarin verhaald, niet kunnen gelooven. Anderen houden vol, dat het alles letterlijk gebeurd is, gelijk het er staat en sluiten hun oog voor den dieperen zin. De vraag of al wat er in beschreven is, waarlijk zoo is voorgevallen, heeft geenerlei godsdienstige waarde. Die waarde is daarin gelegen, dat God Zich hier openbaart. Wij hebben hier de openbaring, zoo aangrijpend en helder, als bijna nergens in den bijbel, dat God vergevingsgezind is.

Men ziet, in wezen is de redeneering van Dr. Geelkerken en Dr. Roberti gelijk.

Slechts werd zij toegepast op verschillende deelen van de Schrift en liet Dr. Roberti zich wat krasser uit.

Dit voorbeeld moge aantoonen, hoe voorzichtig men heeft te zijn met de verzekering: de bedoelde bijzonderheden mogen dubieus zijn, de openbaring Gods kan er klaarkijk uit worden verstaan.

4. In het slot van zijn schrijven vindt men iets, dat enigszins op een concessie lijkt.

Dr. G. verklaart daar toch, dat hij bereid is zich naar de uitspraak der Synode omtrent „de klaarblijkelijke bedoeling van het Schriftverhaal van Gen. 2 en 3” te voegen.

Van de zijde der medestanders van Dr. G. is naar aanleiding hiervan hoog over de toeschietelijkheid van Dr. G. opgegeven.

Hij is tot het uiterste gegaan, zoo beweren zij. De Synode had echter een anderen indruk.

Indien Dr. G. eenvoudig geschreven had, dat hij zich naar de uitspraak der Synode wilde voegen, zou dit werkelijk eenige toenadering beteekenen.

Maar ook dan zou de Synode nog niet voldaan kunnen zijn.

Zij had immers niet alleen gevraagd, dat Dr. G. zich naar haar uitspraak zou voegen (er zich aan konformeerden), maar ook dat hij die persoonlijk aanvaardde en die ten grondslag leggen aan wat hij in deze leert.

„Zich voegen” was dus lang niet genoeg.

En zelfs op dat weinige, dat Dr. G. scheen toe te geven, dong hij nog zooveel af, dat er niets meer van overbleef.

Hij stelde toch als voorwaarde, dat de Synode vóór haar uiteengaan maatregelen zou treffen voor een behandeling in volen omvang der zich onder ons voordoende vragen inzake Gereformeerde Schriftbeschouwing, waarmede de opvatting der in de verklaring genoemde details ten nauwste samenhangt.

Dus: de Synode zou haar uitspraak inzake de bekende bijzonderheden dadelijk weer tot een voorwerp van onderzoek moeten maken.

Officieel zou zij derhalve moeten verklaren, dat die bijzonderheden toch disputabel waren.

Zij zou niet alleen aan Dr. G. de vrijheid moeten gunnen ze voor disputabel te houden.

Neen, zij zou zelf door het instellen van een Commissie van onderzoek de disputabiliteit ervan hebben te proklameeren.

De Synode zou daardoor met één streek heel haar werk van zes weken ongedaan hebben gemaakt.

Natuurlijk nemen wij niet aan, dat Dr. G. op die manier den spot heeft willen drijven met de Synode.

Hij heeft het ongetwijfeld ernstig gemeend.

Nochtans wekt het verbijstering, dat hij met zulk een voorwaarde voor den dag dorst komen en dat anderen die durven toejuichen.

Telkens weer komt men onder den indruk, dat Dr. G. zoo weinig doordacht optreedt en dat velen zoo weinig doordacht hem volgen.

En bij het stellen van die voorwaarde bleef het niet.

Neen, er werd bij gekonditioneerd, dat het door Dr. G. gewenschte onderzoek met spoed moest plaats hebben.

Men herleze de merkwaardige woorden: „in afwachting van den zoo spoedig mogelijken afloop dezer noodzakelijke behandeling”.

Wie moest hier beoordeelen, of het zoo spoedig mogelijk ging.

Het spreekt vanzelf, dat Dr. G. zich hiertoe het recht voorbeheld.

Vorderde het niet gauw genoeg naar zijn zin, dan zou hij zich van zijn belofte ontslagen achten.

Daarenboven werd het „zich voegen” nog beperkt tot het ambtelijke werk, waarvan uitdrukkelijk prediking en catechetisch onderwijs werd genoemd, maar waarbij naar de bedoeling van Dr. G. ook wel huisbezoek en andere ambtelijke werkzaamheden zullen inbegrepen zijn.

Doch alle niet ambtelijk werk — lezing, geschrift, — viel er buiten.

Zoo bracht het antwoord van Dr. G. van het begin tot het einde diepe teleurstelling.

Een laatste poging.

Zou aan Dr. G. eenig onrecht zijn geschied, indien de Synode gekonstateerd had, dat zijn antwoord met een weigering gelijk stond, ja, dat het elementen bevatte, welke het erger maakten dan een weigering?

Niemand, die er kalm over nadenkt, zal durven bevestigen, dat de Synode, zoo zij de correspondentie als geëindigd had beschouwd, voorbarig zou hebben gehandeld.

Doch de geest der uiterste welwillendheid, welke van het begin tot het einde de Synode beheerschte, bracht mee, dat nog een laatste, hoewel feitelijk overbodige poging werd gewaagd.

De nitslag stond voor de meesten van te voren wel vast, maar zonder Roomsche te zijn wilde de Synode haar goed werk tot in het overvloedige voortzetten.

Alleen — en dat mag nu wel geweten worden — bestond er verschil van meening over in welken vorm aan Dr. G. nogmaals om een afdoend bescheid zou worden gevraagd.

Er waren er, die kortweg wilden berichten, dat zijn antwoord onbevredigend was en voorts verzoeken om een pertinente verklaring of hij teekenen wilde of niet.

Anderen echter wilden pogen nog eenig misverstand bij Dr. G. weg te nemen, waardoor de vorm een milder aanzien verkreeg.

De laatsten wonden het en dat niet bij meerderheid van stemmen, maar door pleiten en nog eens pleiten kregen zij de eersten mee.

Ook dit was zeker wel tekenend voor de stemming der Synode.

De maat der broederlijke liefde moest volgemeten tot overloopen toe.

Zoo werd dan het volgende telegram aan Dr. G. verzonden:

„De Synode, kennis genomen hebbende van Uw bereidverklaring om U naar haar uitspraak te voegen, doch de restricties, daarbij gemaakt, niet kunnende aanvaarden, U verzekerende, dat zij op de wettige vrijheid der wetenschap, mits gebonden aan Gods Woord, allerminst wil afdingen en dat zij den uitbouw der Belijdenis ook in het stuk van de Heilige Schrift (zonder dat echter de zaken, waarin zij thans uitspraak deed, opnieuw in geding zouden komen), hartelijk begeert te bevorderen, moet alsnog met allen ernst bij U aandringen op de gevraagde onderteekening van de U voorgelegde verklaring en ziet Uw bereidverklaring daartoe voor morgen (Vrijdag) 11 uur des voormiddags tegemoet, bij het niet ontvangen waarvan zij genooddacht zou zijn een weigering te constateeren.

(w. g.) PERNHOET.”

Men ziet het: de vorm was zoo zacht mogelijk. Geen woord van afkeuring kwam erin voor.

Zelfs van het geheel onbevredigende van Dr. Geelkerken's antwoord werd niet gerept.

Zakelijk echter hield de Synode voet bij stuk.

Zij sprak uit, dat zij het voorbehoud door Dr. G. bij zijn bereidverklaring om zich te „voegen” niet aanvaardde.

Zij beproefde Dr. G. gerust te stellen, dat zij op de vrijheid der wetenschap allerminst wenschte af te dingen, maar... dan moest het een wettige vrijheid zijn, welke de gebondenheid aan Gods Woord niet uit, maar insloot.

Ook verzekerde zij, dat zij den uitbouw der Belijdenis ook in het stuk van de Heilige Schrift hartelijk begeerde te bevorderen, maar... aan de zaken, waarover de Synode nu uitspraak had gedaan, mocht niet getornd worden, die mochten niet disputabel gesteld, die hoorden in een uitbouw van de Belijdenis niet thuis, die behoefden niet in een nieuw dogma te worden vastgelegd, die stonden vast.

Alle verkeerde voorstelling, alsof de Synode de wettige vrijheid der wetenschap wilde belemmeren en alsof zij de Belijdenis als „af” beschouwde, werd hiertoe voor den zooveelsten keer tegengesproken.

Als iemand thans nog omtrent de bedoeling der Synode in het duister verkeert of zich verstout te beweren, dat zij de wetenschap heeft geknecht en ten opzichte van de Belijdenis in star konservatisme heul zoekt, ligt dit aan hem. Het blijve dan ook gansch en al voor zijn rekening.

Mislukt.

Het antwoord moest 's Vrijdags voor elf uur ter Synode zijn.

't Werd half elf. Nog geen telegram. Kwart voor elf, nog niets. Vijf minuten vóór elf. Nog niets. Eindelijk, om elf uur, misschien iets er over werd het bezorgd.

De laatste poging der Synode om Dr. G. te behouden, was mislukt.

Het telegram ving aan met een opmerking, die onprettig aandeed.

Daarin toch werd er op gewezen, dat het telegram van de Synode ongecollationeerd was.

De kritiek, daarin vervat, was volstrekt onverdiend.

De Synode liet steeds haar telegrammen collationeeren, d.w.z. zij getroostte zich de kosten om een telegram, als het van Assen naar Amsterdam was geseind, het nog eens uit Amsterdam naar het telegraafkantoor te Assen te laten overseinen, opdat men zich daar zou kunnen vergewissen, dat het gaaf was overgekomen.

Maar 's Donderdagsavonds werd het telegram na het sluitslaan van het telegraafkantoor te Assen verzonden. Het kantoor had de vriendelijkheid voor de Synode het uur van sluiting met een half uur te verlengen. Half tien werd het telegram dan ook afgegeven. Maar gelegenheid om te collationeeren bestond er natuurlijk niet meer.

Trouwens, in den regel heeft zulk collationeeren weinig om het lijf. Er kan eens een enkel foutje

insluipen, maar in een lang telegram kan de ontvanger dat gewoonlijk zelf wel corrigeren.

En in het onderhavige geval had het niet-collationeeren absoluut geen invloed op den inhoud. Het telegram toch, dat Dr. G. in de „Overtoomsche Kerkbode” publiceerde is woordelijk gelijkluidend met dat, wat ter Synode werd opgesteld.

Het is wel jammer, dat Dr. G. zulke aanmerkingen — want dit is niet het eenige van die soort in zijn lange procedure van Classis tot Synode — niet voor zich kan houden.

Dan — de Synode stapte er zwijgend overheen. Wat ik hieromtrent neerpande, waren slechts indrukken uit de „wandelingen”.

De Synode wijdde al haar gedachten aan den overigen inhoud.

Wij drukken het nog even af.

„Uw ongecollationeerd telegram, zooals ik dat tegen elf uur gisteravond (Donderdag) ontving, waarin Uw uitspraak omtrent Gen. II en III onttrokken wordt aan de wettige vrijheid van beoordeeling door een wetenschap, die zich gebonden houdt aan Gods Woord, maakt onderteekening Uwer verklaring voor mij en ieder Gereformeerde geloovige, te meer onmogelijk.”

w. g. GEELKERKEN.

Ook hierbij een paar kantteekeningen.

1. Dr. G. geeft in zijn telegram de bedoeling der Synode niet korrekt weer. Dat wij hierop attenderen, geschiedt mede op verzoek van den Praeses der Synode. De Synode had niet bij haar uitspraak over de wettige vrijheid der wetenschap omtrent de bekende bijzonderheden uit Gen. 2 en 3 een uitzondering gemaakt, maar bij haar verklaring omtrent den uitbouw der Belijdenis. Blijkbaar heeft Dr. G. dat door elkaar gehaald. Intusschen verandert het resultaat hierdoor niet. Want de wetenschap zou voorzeker van haar vrijheid geen wettig gebruik maken, indien zij de meer genoemde vaststaande zaken en feiten uit Gen. 2 en 3 voor disputabel verklaarde. Men kan dus niet zeggen: de vergissing van Dr. G. was van dien aard, dat de Synode eerst haar nog eens Dr. G. onder het oog brengen moest.

2. Typisch mag het heeten, dat Dr. G. hier niet alleen meent te moeten spreken uit eigen naam, maar ook uit naam van alle Gereformeerde geloovigen. Wie hem hiertoe opdracht heeft verstrekt, vermeldt hij niet. Hij poseert hier als de drager der echte „Gereformeerdeheid”. Precies zoo deden de Remonstranten in de Dordtsche dagen. Het is, wel kras; wie het ten deze niet met Dr. G. eens is, verdient volgens hem den naam van „Gereformeerde geloovige” niet. Het disputabel-stellen der „bijzonderheden” wordt op die manier tot het sibboleth van het zuiver gereformeerde verheven.

3. Niet minder sterk is Dr. G. in zijn uitdrukking: maakt onderteekening uwer verklaring... te meer onmogelijk. Derhalve: die onderteekening was toch al onmogelijk. Maar nu de Synode verzekerde, dat bij den uitbouw der Belijdenis de zaken, waarin zij uitspraak deed niet opnieuw in het geding zouden komen (of gelijk Dr. G. het opvatte, dat zij deze onttrok aan de vrijheid van beoordeeling der geloovige wetenschap) werd zij het te meer.

Zoo er nog een laatste zweem van onzekerheid bestond was het hiertoe opgeheven.

Onderteekening der verklaring was hem dubbel onmogelijk.

Het is niet gemakkelijk den indruk weer te geven, welken dit telegram op de Synode maakte.

Het gaf tot op zekere hoogte een gevoel van verlichting, gewis. Men had nu tenminste een onduidelzinnige uitspraak. Bijna twee jaar had men getracht die te verkrijgen. Doch telkens tevergeefs. 't Was altijd weer rondrijden met „lijn 22”. Nu wist men eindelijk, waar men aan toe was. Men hoefde zelf niet de gevolgtrekking te maken. Dr. G. maakte die. Dat beteekende het einde van een lange worsteling.

Maar aan den anderen kant was er verslagenheid. Hoe gaarne had men een andere onduidelzinnige verklaring gewenscht. De laatste poging mislukt te zien, de allerlaatste hoop te moeten opgeven, doet smart aan de ziel.

De gevolgen stonden klaar voor den geest.

En die spelden nieuwen kerkelijken strijd.

Die riepen van scheuring.

Mystifikatie.

Tot de pauze werd over de konsekwenties van Dr. Geelkerken's weigering beraadslaagd.

Toen de Synode-leden na de lunch in het kerkgebouw kwamen stond daar de Praeses met een telegram in de hand.

Al spoedig was hij het middelpunt van een groepje.

Op de wijze van celvorming scheidden zich sommigen van het groepje af en werden op hun beurt centra van groepen.

Er werden beschouwingen gehouden over het binnengekomen telegram, dat tot onderteekening droeg: Geelkerken, en verzocht het eerste telegram als niet gezonden te beschouwen en een nadere samenspreking met de Synode te mogen hebben.

Wij hoorden een Synodelid zeggen: Zou God hem zoo krachtig in het hart hebben gegrepen, dat hij ter elfder ure nog terugkeert?

Een ander: het is niet de stem van Geelkerken, welke uit dit telegram spreekt.

Een derde: zou hij er wellicht al spijt van hebben, dat hij zich tegen zijn gewoonte zoo ondubbelzinnig heeft uitgelaten?

Ook gedachten aan mystifikatie rezen op, maar werden teruggedrongen. Immers na elfen was het telegram eerst aan de Synode bekend en 12.20 werd het tweede telegram reeds uit Amsterdam verzonden. Officieel had de Synode nog geen beslissing genomen. Buitenstaanders hadden alleen op de gezichten iets kunnen lezen. Terwijl de Synode zat, zou dus naar Amsterdam zekere indruk moeten getelegrafeerd of getelefoneerd moeten zijn. Alles zou wondersnel in zijn werk hebben moeten gaan. De kans voor mystifikatie leek, zoo berekend, een dubbelte op zijn kant. Daarom zetten zelfs zij, die op dit gebied eenige ervaring hadden opgedaan, die gedachte voorloopig ter zijde.

Wat zou de Synode doen?

Vele leden betwijfelden wel of een nieuwe samenspreking iets zou uitwerken, maar allen waren toch van oordeel: zij mocht aan Dr G. niet worden geweigerd. De christelijke lankmoedigheid alleen reeds eischte dit.

Daarom werd aan Dr G. getelegrafeerd:

„Synode verzoekt onmiddellijke komst. Meld tijd aankomst!”

(w.g.) FERNHOUT.

Tot drie uur zette de Synode haar vergadering voort.

Om half acht zou zij weer samenkomen, terwijl dan Dr G. tegen acht uur werd verwacht.

Had het ons, afgedacht van de eerste dagen der Synode sinds weken aan gelegenheid om een wandeling te maken ontbroken, nu kon het lijden.

Terug van de wandeling bereikte ons al spoedig het bericht: het tweede telegram was vervalscht. Dr Geelkerken had getelegrafeerd:

„Verzoek mededeeling met welk doel onmiddellijke overeenkomst wordt verzocht?”

(w.g.) GEELKERKEN.

„Overeenkomst” moest natuurlijk zijn: „overkomst”.

Was het telegram wellicht ongecollationeerd?

Daarop had de Praeses een lang telefoongesprek met een van de ouderlingen van Amsterdam-Zuid.

Het feit van mystifikatie stond nu boven allen twijfel.

Wie die treurige rol had gespeeld, kon men vanzelf zoo dadelijk niet ontdekken.

De Synode hield er zich trouwens niet mee bezig.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Schepping, Paradijsverhaal, Geslachtsregister.

II.

In mijn vorig artikel sprak ik reeds over de mogelijkheid, dat de Utrechtsche concept-verklaring met de verwijzing naar Genesis elf bedoelde te wijzen op de *geslachtsregisters*, die in dit hoofdstuk vermeld worden.

Uit een zooeven ontvangen brief van mr Theyse blijkt, dat dit vermoeden juist is. Men heeft gedoeld op het geslachtsregister, zulks in aansluiting op Genesis 5. Aldus de mededeeling van mr Theyse, waarvoor ik hem eveneens mijn oprechten dank betuig.

Hoewel, zooals ik verleden week reeds liet bemerken, de mogelijkheid, die nu blijkt werkelijkheid te wezen, reeds aanstonds bij mij in rekening kwam, toch heb ik het artikel van verleden week over den torenbouw van Babel niet willen achterhouden.

En dat wel om drie redenen.

De eerste gaf ik reeds aan. Afgedacht van eenige Utrechtsche verklaring laat het hoofdstuk van de spraakverwarring zelf zeer duidelijk zien, hoe de te Assen gehandhaafde opvatting van de exegese (geen mechanische binding, geen organische vrijheid *zonder meer*, maar organische gebondenheid) haar groote betekenis heeft ook voor de handhaving van de historische berichten in de Schrift; alsmede, hoe de loslating daarvan de deur zou openzetten voor allerlei afbuiging naar een standpunt, dat wie het inneemt, buiten het geloof aan de Schrift moet plaatsen, wanneer hij het consequent aanvaardt. Men denke aan de besproken tegenstelling: *evolutie of openbaring*. Juist omdat in Assen en ook in de daarop volgende besprekingen in de pers gewezen is op de *consequenties*, die de erkenning van wat dr Geelkerken met Genesis 2 en 3 deed, zou meebrengen, juist daarom was het niet overbodig, aan Genesis elf een illustratie te ontleenen van de heillooze uitkomsten, waartoe een officiële erkenning van dr Geelkerkens eisch zou leiden.

In de tweede plaats heb ik Genesis elf in brederen zin ter sprake gebracht, ook ter wille van de lezers der bladen, waarin de motie een plaats vond. Hun werd *zonder meer* de weg gewezen naar Genesis elf, en het advies ging daarbij, om aan de kerkeraden het bezwaar, dat met dat hoofdstuk in verband stond, kenbaar te maken en hen te verzoeken, zich daaraan te conformeren. Het is goed, eens na te gaan, welke overwegingen iemand zou moeten houden zoo bij zichzelf, als hij op een zekeren dag de Utrechtsche motie op het agendum van zijn kerkeraad aantrof, of op andere wijze zich ervoor gepluist zag. Zonder in den onaangename toon te willen vervallen, moet ik toch uitspreken, dat de situatie mij eenigszins vreemd voorkomt. Men wil — let wel — geen menschen, die al moeilijkheden **HEBBEN**, maar menschen, wier oogen voor moeilijkheden nog

Later teekenden zich eenvoudige sporen af, die het vrij gemakkelijk maakten de personen weer te vinden, onder wie de bedrjver te zoeken is.

Beschikte men over het recht van verhoor, de schuldige ware gauw aangewezen.

Ofschoon wij zulk een persoon een gevaar achten voor de maatschappij en uit sociaal oogpunt het gewenscht ware, dat hier straf werd toegepast, ligt het toch niet op den weg der kerk om als aanklagster op te treden.

Zij behoort deze zaak te laten rusten.

Zij was de dupe geworden van een laffe mistaad. Toch werd zij niet zoozeer gedupeerd als men het wel heeft voorgesteld.

Zeker, de Synodeleden rekenden erop 's Vrijdags naar huis te gaan.

Maar de discussies hebben bewezen, dat dit toch niet mogelijk zou zijn geweest.

De Synode heeft van half acht tot half een 's nachts vergaderd, terwijl er in het middaguur ook al eenige noodzakelijke besprekingen waren gevoerd.

Dat dus de Synode vóór half 5 kon gereedkomen, bleek achteraf toch een misrekening.

Hoogstens ging men wat later naar bed dan gewoonlijk.

Dat was 't eenige nadeel.

Daartegenover stond een groot voordeel.

Want wat menschen ten kwade hadden gedacht, heeft God ten goede gedacht.

De Synode had nu nog eens gelegenheid om te tonen, hoe onuitputtelijk haar geduld, hoe grenzeloos schier haar welwillendheid tegenover Dr Geelkerken was.

Zij was, indien het telegram echt ware geweest, alsnog bereid Dr Geelkerken te ontvangen.

Ligt hierin niet duidelijk het streven naar de praktijk van het zeventigmaal zevenmaal?

= Ambtelijk.

De idee is geopperd, dat van Dr Geelkerken niet meer gevraagd zou worden, dan dat hij zich ambtelijk aan de uitspraak der Synode zou houden.

De Synode is daarop niet ingegaan.

En met reden.

Werd deze praktijk ten opzichte van Dr G. gevolgd, dan zou men voor andere gevallen geen uitzondering kunnen maken.

Als iemand afweek van de belijdenis, maar hij zou dat in zijn ambtelijk werk niet laten doorschemeren, dan zou dat geduld moeten worden.

Welke gevaarlijke toestanden daardoor zouden

moeten geopend WORDEN, bereiken, opdat zij ook de kwesties zouden zien. Maar nu komt er een „verklaring”, die allereerst *verzuimt*, ook maar met een enkele aanduiding, kenbaar te maken, welke nu eigenlijk de bezwaren zijn; die bovendien in tal van bladen, zelfs in dat van dr Geelkerken, geheel foutief afgedrukt wordt (Gen. I en II in plaats van I en XI) zonder dat er een haan naar kraait, ook niet uit het erf der bezwaarden; immers, alleen mijn haan kraaide; en die is nog wel synodaal; — terwijl dan — om de deur dicht te doen — in de *eenige* bespreking, die ik van de zijde der bezwaarden zelf aantrof, allereerst geen moeite genomen wordt, om de foutieve lezing te verbeteren (zoodat alle bezwaarden, die aan het werk willen) hun kerkeraden *langs* Genesis elf *heen* leiden), terwijl bovendien de kwestie van Genesis *één* in bedoelde bespreking wel eenigermate, maar die van Genesis elf *met geen enkel woord* wordt aangeraakt. Hoe men op deze wijze bezwaarden wil opwekken tot prozelietenwerving is mij een raadsel.

En nu in de derde plaats: dat aan de geschiedenis van torenbouw en spraakverwarring door velen (want ik weet anderen ook, die in gelijke richting gepoogd hebben, het Utrechtsch concept te exegetiseren) het allereerst werd gedacht, is te begrijpen ook uit den loop der jongste geschiedenis op ons kerkelijk erf. Dat men te Utrecht de kwestie der *geslachtsregisters* heeft vastgeklonken aan de exegese van het *paradijsverhaal*, — ja, wat zal men daarvan zeggen in zijn argeloosheid? Het blijkt nu een feit te zijn, maar het is wel eenigszins verwonderlijk, en ligt niet voor de hand.

Vooraf niet, als men zich herinnert, op welke manier en op welke gronden de „moeilijkheden” van Genesis 2 en 3 zijn in het debat gebracht door de verscheiden tot de synode gerichte adressen.

Immers, in het paradijsverhaal zeide men te mogen en te moeten zoeken naar een „*hoogere*” werkelijkheid. Maar in de geslachtsregisters, waarbij het loopt over kinderen krijgen en zonen gewinnen en over vermenigvuldiging van menschen en rassen en volkeren, heeft men toch niet een „*hoogere*” maar een zeer gebeurlijke, alledaagsche, werkelijkheid voor zich.

Inzake het paradijsverhaal liep het geding over een geschiedenis, waarbij de wijsbegeerte en de kentheorie van Kant te pas moesten komen, naar het heette, om den zin van wat verhaald werd, te grijpen. Maar in geslachtsregisters komt niet zoozeer de filosoof, als wel de historievorscher het eerst aan het woord om het denken van den exegeet werk te geven.

Toen de paradijsgeschiedenis werd besproken, is van de zijde der thans over Assen bezwaarden telkens gezegd: de moeilijkheden liggen op het terrein der *exegese*. Waarbij dan kwam de verzekering, dat we stonden voor een *andere „bedeeling”*, waarover wij, in onze zondige, gevallen wereld, niet anders en niet beter konden oordeelen, dan een blinde over de kleuren. En nu komt

ontstaan, laat zich bij nadere bezinning licht bevredigen.

Een oogenblik moge zulk een voorslag iets aan lokkelijks hebben, omdat de vrede er door bestendigd kan worden, maar de vrede zou hier gediend worden ten koste van de waarheid.

Wij onderstellen eens, dat iemand niet alleen in zijn ambtelijk, maar zelfs in al zijn openbaar werk zijn afwijking zou verbergen.

Dat hij op geen enkele manier iets zou leeren in strijd met de Belijdenis.

Dan zou hij toch voor zichzelf in een zeer gewrongen, om niet te zeggen in een onwaarsachtige positie komen.

Hij zou zijn overtuiging geweld moeten aandoen. Een overtuiging dringt tot belijden.

En juist dat belijden zou hij moeten nalaten.

Het zou immoreel zijn, wanneer een kerk aan iemand zoo iets oplegde.

En tot het immoreele mag de kerk zich onder geen voorwendsel, ook niet onder dat van bewaring der eenheid leunen.

Trouwens zij zou er geen eenheid mee bereiken. Doch zij zou slechts een scheur overploesteren.

En dat niet alleen.

Als iemand zijn gevoelens moest verbergen, zou hij over de desbetreffende waarheden het best kunnen zwijgen, wilde hij niet in een doorlopend gewetenskouflicht verkeeren.

Doch dan ware het leed voor onze kerken niet te overzien.

Zij zouden misschien op menig punt een negatieve prediking krijgen.

Op zichzelf beschouwen wij het reeds als een veeg teken, dat Dr Geelkerken verklaarde over Genesis 3 nog nimmer te hebben gepreekt.

Zulke fundamentele stukken mogen in de prediking niet worden uitgeschakeld.

Anders is er geen werkelijke opbouw mogelijk.

Wat in een gewoon gemeentelid soms kan worden gedragen, kan aan een prediker nog niet worden toegestaan.

Het is wel in onze kerken voorgekomen, dat iemand de noodzakelijkheid van den kinderdoop niet inzag. Dan werd hem toegestaan in onze kerken te blijven, mits hij voor zijn afwijkend gevoelen geen propaganda maakte.

Maar een predikant staat er geheel anders voor.

Hij moet de noodzakelijkheid van den kinderdoop steeds weer de gemeente voorhouden. Hij moet alle afwijking in deze bestrijden. Hij moet de belijdenis, ook op dit punt, met kracht van argumenten verdedigen.

men met een hoofdstuk aan (Genesis elf), dat het denken van den exegeet onmiddellijk rust geeft, zoodra hij maar zijn *faartallenboek* in orde heeft kunnen krijgen; en men werpt een vraagstuk op, waarover niet alleen de geloovige, maar ook de niet-geloovige min of meer met vrucht studeeren kan; terwijl toch bij de paradijshistorie de tegenstelling van geloof of niet-geloof aanstonds veel scherper optreedt en het resultaat van de bijbellesing beïnvloedt.

Eerst, toen het ging over zondeval, levensboom, slang, etc., kwam een hoofdstuk naar voren (Gen. 2 en 3) dat geen moeilijkheden opleverde van teksteritschen aard, maar dat, zoo als het er lag, van den mensch vroeg: onderwerping van zijn geloovig denken, inplaats van de critiek van zijn rede. Nu wil men in één adem daarmee bespreken en onder één gezichtspunt betrekken een hoofdstuk (Gen. elf) dat van geheel anderen aard is; dat onder de moeilijkheden, die het oplevert, ook deze meebrengt, dat de getallen van de geslachtsregisters in verschillende handschriften ook onderscheiden lezing hebben.

Toen de paradijs-„bedeeling” aan de orde kwam, lag er een verhaal voor ons, dat den Schriftonderzoeker geen moeite kost, als hij weten wil, *wat er geschreven*, maar wel, als hij vraagt, *wat er bedoeld* is. Maar in Genesis elf staat, onder meer, ook deze vraag aanstonds op het agendum van den onderzoeker: *wat heeft er gestaan in de oudste handschriften?*

Ik wensch van harte sterkte aan de kerkeraden, die zoo maar even bij adres aan de synode moeten beslissen, dat de exegetische methode, die Assen volgde, onhoudbaar blijkt zal zoodra men van Assen naar Groningen (de synodale stad der naaste toekomst) zal verhuisd zijn, om daat te handelen over Genesis elf. Het geslacht der kerkeradsleden, benevens dat der bezwaren indienende kerkliden, moet wel op hooger peil staan, dan de ouderling, die bij de redactie van de „Nieuwe Rotterdamsche Courant” bekend is, hooger ook, dan de doorsnee-gereformeerde, al of niet met het Zeenwisch costuum van het „Handelsblad” getooid.

Ik voor mij zou vooreerst nog niet klaar zijn, als men mij met deze verklaring aan boord kwam.

En ik zou vermoedelijk in het geheel geen raad ermee weten, als ik me herinnerde, gelijk ik bij dezen doe, dat dr J. G. Geelkerken herhaaldelijk heeft verklaard, dat men de Schrift zelf moet laten beslissen, hoe ze verklaard wil worden. Immers, als ik daaraan denk, en mij bovendien herinner, dat van zijn kant herhaaldelijk werd geprotesteerd tegen *mechanische binding* van de exegese, — dan geloof ik te ontdekken, dat men te Utrecht tamelijk wel aan het *mechanische toegekomen* is, en dat men de *organische opvatting*, met dr G. daarbij, *dreigt te verloochenen*. Want dit staat toch wel vast, dat een organische opvatting van de Schrift een *geschiedenis*, een bericht van een historisch feit, verklaart in overeenstemming met het karakter, dat aan alle ge-

Zwijgen

ous kerke

In een

de Belyde

Ook me

geen gene

Con an

gansche l

heden” v

prediken.

Een me

deze niet.

Wij hoj

voor zich2

het op e

werpen.

Wat vi

dat men

op nabiel

den kans

onze kerk

In een

nisne da

En nu

heid rese

Geelkerke

Daartoe

Daardoe

anderen.

Het gev

Nen, e

een redi

Belydenis

bevoegde

haar uits

Boven

Hij hee

conscienti

En onz

wijze geer

zouden bi

Men ve

Wij bed

den eerste

ten open

De duiv

dikers va

aan?

Maar zi

tot zekerl

Heeft z

mag hij

schiedbesch

ter verklar

volgt, bij

vens. Het

de kerkbod

der een ge

anders ern

geven; en

slachtsregi

bel zijn, en

het wil lijn

rnad en gar

der historie

me niet re

kerkbodelez

zoo als eer

tenis geleze

laat het st

het eens zo

vergist he

Genesis 2

een geslac

van tellen

heeft, ande

vorm, ...

hun opvat

tot hun af

Genesis 2

heden in d

daarnee...

in het trek

nisch vrij”

het hellen

Iemand, di

bij ongeluk

dan een a

maar wien

die Utrecht

van Genes

dan zou ik

denheid. V

behandeld

nische insp

Utrechtsch

wij tot nu

in de organ

van een hi

wetenschap

en overwe

ter Assen.

aan dezelf

„Zoekdicht”

tedenaars,

en van Op

een kam s

Want A

ing licht be-

dag iets aan-
door besten-
hier geschild

niet alleen
ijn openbaar
a zou leeren

een zeer ge-
nwaarrachtige
sten aandoen.

sten nalaten,
er een kerk
e zich onder
dat van be-

re bereiken,
verleisteren.

erbergen, zou
en het best
doorlopend

kerken niet

nt een nega-

eds als een
klaarde over-
reekt.

n in de pro-

uw mogelijk.
ns kan wor-
og niet wor-

ekomen, dat
kinderdoop
in onze ker-
end gevoelen

anders voor.
n kinderdoop
n. Hij moet
ij moet de
kracht van

dat het den-
t, zoodra hij
men krijgen;
niet alleen de
of meer met
aradijs-historie
anstands veel
te bijbellezing

levensboom,
oren (Gen. 2
an tekscriti-
n den mensch
nken, inplaats
in één adem
unt betrekken
leren aard is;
ert, ook deze
tsregisters in
eiden lezing

de kwam, lag
fronderzoeker
r geschreven;
is. Maar in
nag aanstands
heeft er ge-

kerkeraden, die
ten beslissen,
gde, onhoud-
ar Groningen
verhuisd zijn,
geslacht der
n-indienende
lan de ouders-
otterdamse
de doorsnee-
sch costume

zijn, als men

n raad ermee
j dezen doe,
ft verklaard,
ssen, hoe ze
aan denk, en
herhaaldelijk
ding van de
dat men te
toegekomen
dr G. daar-
nch wel vast,
een geschie-
verklaart in
aan alle ge-

Zwijgen hierover zou leiden tot ontwrichting van ons kerkelijk leven.

In een predikant kan geenerlei afwijking van de Belijdenis gedragen.

Ook met een zich ambtelijk er aan houden, kan geen genoegen worden genomen.

Con amore, van ganscher harte, moet hij de gansche belijdenis, ook betreffende de „bijzonderheden“ van Gen. 2 en 3, de gemeente kunnen prediken.

Een modus vivendi, een kompromis valt er in deze niet te treffen.

Wij hopen dan ook, dat geen predikanten, die voor zichzelf het gevoel van Dr G. zijn toegedaan, het op een akkoordje met hun geweten zullen werpen.

Wat vroeger in ons vaderland wel voorkwam, dat men er tweeërlei theologie, tweeërlei geloof op nabield, een voor de studeerkamer en een voor den kansel, zou niets minder dan het bederf van onze kerken beteekenen.

In een minimum van tijd is ons heerlijk Calvinisme dan hopeloos verwaterd.

En nu redeneere men niet: wij zullen deze vrijheid reserveeren alleen voor de afwijking van Dr Geelkerken.

Daartoe mist men het recht.

Daardoor zou men onrecht begaan tegenover anderen, die op andere punten bezwaar hebben.

Het geval-Geelkerken zou een precedent schoppen.

Neen, er moet ten sterkste op aangedrongen, dat een predikant, die een of ander leerstuk onzer Belijdenis ontkent of dubieus stelt, dat aan de bevoegde vergaderingen kenbaar maakt en zich aan haar uitspraak onderwerpt.

Boven alles moet hij eerlijk zijn.

Hij heeft te zorgen voor een goede en vrije conscientie.

En onze kerken moeten zorgen, dat er op die wijze geen wolven in de schaapskooi van Christus zouden binnengluipen.

Men versta ons wel.

Wij bedoelen daarmee niet, dat onze predikanten den eersten bij hen opkomenden twijfel reeds moeten openbaren.

De duivel valt niet in de laatste plaats de predikers van het evangelie met zijn: is het ook? aan?

Maar zulk een predikant heeft te worstelen om tot zekerheid te komen.

Heeft zich echter de twijfel bij hem gezet, dan mag hij dien niet langer verzwijgen.

schiedbeschrijving eigen is, en dat ze een *geslachtsregister* verklaart naar de wetten, die het oostersch leven volgt, bij het katalogiseeren van *chronologische* gegevens. Het is den laatsten tijd b.v. herhaaldelijk (ook in de kerkbodepers!) uitgesproken, dat een oosterling onder een geslachtsregister wat anders verstaat en iets anders ermee bedoelt, dan wanneer westerlingen het geven; en dat dit met name geldt van het *bijbelsch* geslachtsregister; immers: het wil geen genealogische tabel zijn, en geen chronologisch-punctuele kroniek, maar het wil *lijnen* doen zien, lijnen van *ontwikkeling* in Gods raad en gangen van goddelijke *evenredigheid* in den loop der historie. Wie nu een geslachtsregister leest, en *dadr-mee niet rekent*, maar zegt tot kerkeraden en classes en kerkbodelezers: lees dat geslachtsregister nu *net precies zóó* als een bepaald verhaal over een bepaalde gebeurtenis gelezen wordt, die is heel erg mechanisch; die verlaat het standpunt der organische inspiratie. Laat me het eens *zóó* mogen zeggen: INDIEN Assen zich zou vergist hebben ten aanzien van de bijzonderheden in Genesis 2 en 3, maar voorts ervan doordrongen is, dat een geslachtsregister een *aparte* manier van zeggen en van tellen en van rangschikking der namen en feiten heeft, anders dan een historisch bericht van gewonen vorm, ... en INDIEN de Utrechtsche bezwaarden in hun opvatting van Genesis 2 en 3 gelijk hadden, maar tot hun afbuiging van de traditioneele opvatting van Genesis 2 en 3 gekomen waren op grond van moeilijkheden in de geslachtsregisters, of *zelfs* maar in *analogie daarmee*, ... dan zou in de METHODE van exegese in het trekken van de GROOTE lijnen, Assen „organisch vrij“ wezen, en de Utrechtsche vergadering op het hellend vlak staan van „mechanische binding“.

Iemand, die op een *zuiver standpunt* staat maar zich zelf bij ongeluk eens ontrouw wordt, staat er beter voor, dan een ander, die bij ongeluk een waarheid grijpt, maar wiens *standpunt* niet deugt. En werkelijk, als ik die Utrechtsche verklaring, met die *naast-elkaar-stelling* van Genesis 2—3 en Genesis elf moest onderteekenen, dan zou ik me schamen om mijn mechanische gebondenheid. Want *elk Schriftstuk moet naar eigen aard behandeld worden*; dat is een grondstelling van de organische inspiratieler. Ik kan 't niet helpen, dat ik de Utrechtsche verklaring *weer* een zonde acht tegen wat wij tot nu toe *gewonnen* hebben *juist* door het inzicht in de *organische* inspiratie; ze is door haar co-ordinatie van een historisch bericht en een geslachtsregister niet-wetenschappelijk, en in principe een achteruitgang naar een overwonnen standpunt, dat achter Assen ligt. Achter Assen. Achter en onder Assen. In beginsel lijdt ze aan dezelfde gedachtenfout, als gemaakt is door „Het Zoeklicht“ en door enkele Amsterdamsche meeting-redenaars, toen ze boomen van Genesis één (historie) en van Openb. 22 (apokalyps, visioen) *zóó* maar over een kam schoren.

Want Assen, stel dat het zijn tooneel verlegt naar

Dan moet hij de konsekwentie van zijn gevoelen aandurven.

Dan moet hij de eerste zijn om het te erkennen: ik hoor niet langer in uw kerken thuis.

HEPT.

Corrigendum. In ons stuk „Paschen“ stond: Geen enkele valsche verf loopt er door het hemelsch marmer van de opstandingszuil „Verf“ moet zijn: „Nerf“.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Het bevolkingsvraagstuk.

(Slot.)

Wij hebben in het vorige artikel doen zien, dat de beschouwingen van den heer Bierens de Haan over het bevolkingsvraagstuk ten nauwste samenhangen met de beginselen waarvan hij uitgaat.

Wie boven de worstelling en strijd van het maatschappelijke leven niet kent een God in den hemel, die alles leidt, komt er *zoo* ligt toe om te spreken van een noodlot. Wie meent, dat het individu alleen ten koste van de massa kan leven, moet wel vijandig staan tegen de vermeerdering der bevolking.

Doch *zoo* treft het ook hoe eenzijdig, hoe vlak en materialistisch deze studie is.

De hier gemaakte tegenstelling is valsche.

Het is juist in allerlei organisch en organisatorisch verband, waarin de mensch in de samenleving optreedt, dat hij rijker zijn gaven en krachten kan ontplooiën.

Ook de economische worsteling der steeds grooter wordende bevolking om zich het noodige te verschaffen, roept bij de individuen eigenschappen wakker en doet talenten te voorschijn treden, die in andere omstandigheden achterwege zouden blijven.

Insteede van te zeggen, dat de massa bestaat ten koste van het individu, moeten wij erkennen, dat vele gaven van hart en verstand, van wil en geestkracht, van kennen en kunnen juist te voorschijn zijn gekomen, en alleen te voorschijn konden komen tijdens een ontwikkelingsgang, die deze schrijver als een fatum beschouwt.

Meer nog, de grootste cultuurschatten der menscheid danken we niet aan de enkelingen, die op een bijna onbewoond eiland verkeerden, maar aan de kunstenaars, die levend te midden der „masa“ aan haar hun motief en inspiratie ontleenden.

De hoogste openbaring van het individueele is

Groningen, om nog eens over dit alles te praten, zal zijn opvatting van de *bijzonderheden* uit de paradijs-geschiedenis wel degelijk kunnen behouden, en toch zeggen: over de *bijzonderheden* van de geslachtsregisters praten wij heel graag nog eens, maar dan *langs den weg der organische vrijheid*; wetende, dat we hier voor een *ander systeem van beschrijving* staan dan in het paradijsverhaal.

Want nog eens: in Genesis 2—3 is een verhaal van het *begin*, den aanvang, *aller geschiedenis*, en in Genesis elf een tendentieuze samenvatting van een *periode* der heilige geschiedenis. Wie die twee op dezelfde manier verklaren wil, of een ander verbieden wil, ze op onderscheiden manier te benaderen, die vergeet, dat er verschil is tusschen een plattegrond van Nederland of Europa en een wereldglobe; tusschen de beschrijving van een bepaald gebeuren en de aanwijzing van een zekere tendenz, een rythme, een lijn-matigheid (vraag excuus) in een periode van geschiedenis; tusschen punt en lijn, tusschen bron en rivier, tusschen zien in de breedte en zien in vogelvlucht.

Want in Genesis 2—3 is een zintuigelijk-waarneembaar gebeuren, dat, gelijk alle andere (messiaansche profetie) zich tot hooger plan ziet opheffen door den Geest der profetie, al is daarbij de band aan het historisch feit niet los te laten; en de geslachtsregisters laten zien, hoe in groote trekken, en met groote sprongen, de *inzet* van Genesis 2—3 wordt *voortgezet*. Juist het inzicht in de *organische* inspiratie leert ons begrijpen, dat de beschrijving van de *voort-zetting* (geslachtsregister) anders moet zijn, dan die van den *inzet der historie* (paradijs).

* * *

Daar is trouwens reeds eerder onder ons gesproken over deze dingen. Prof. v. Gelderen heeft op den Universiteitsdag te Dordrecht gesproken over de bijbelsche chronologie, in verband met „een belangrijke ontdekking in Sinai“. Daarbij kwam ook ter sprake de periode van Genesis elf. Hij heeft daarbij niet verzwegen, dat naar zijn oordeel „in Genesis 11: 10—26 vele geslachten zijn overgesprongen“; waarbij dan verwezen werd naar Mattheus 1: 8, waar drie koningen van Juda zijn overgeslagen. Ik zelf heb nog onlangs in „Perschoon“ overgenomen wat dr C. Bouma schreef over de geslachtsregisters bij Mattheus, en verwezen naar den commentaar (op Matth.) van prof. Grosheide, die eveneens deed zien, dat de geslachtsregisters naar eigen BEDOELING tendentieuze zijn, regelmaat willen doen zien uit het oogpunt van Gods raad, en niet WILLEN beschouwd worden als nauwkeurige genealogische tabellen, zooals de hoogereburgerscholieren van buiten mogen leeren. Zoodra men in Utrecht aantoonen kan, dat de schrijver van Genesis 2—3 BEDOELT te worden gelezen, zooals zij willen, kan er weer gepraat worden. Tot nu toe is dat niet gebeurd; allen kregen we deze niet-wetenschappelijke, en niet-„organische“ op-

altoos gevonden te midden der groeiende massa, zooals ook de zich sterk vermeerderende volken de dragers zijn onzer beste cultuurgooderen.

Omgekeerd ging een daling van het geboortecijfer nog steeds gepaard met allerlei verschijnselen van individueele en nationale degeneratie.

Wie een onderwerp als het onderhavige gaat behandelen mag niet uitsluitend de deductieve methode gebruiken en zijn heele betoog rijgen aan den dunnen draad, die ontleend is aan de willekeurige vooropgezette thesise, maar heeft den plicht om de sociale verschijnselen die vermeerdering en vermindering der bevolking vergezellen, in zijn onderzoek te betrekken. Had de heer Bierens de Haan dit niet vergeeten, dan zou hij ten dezen niet van een fatum hebben gesproken.

Ook zuiver economisch gezien spreekt deze brochure met te groote stelligheid en daardoor zeer eenzijdig. Van de productiemogelijkheden der toekomst kunnen wij zeer weinig zeggen.

Als wij er van spreken dan doen wij dit op grond van de veronderstelling, dat alles gelijk blijft, dus wij nemen het heden tot maatstaf.

Toch is het een verkeerde maatstaf, want het is onredelijk aan te nemen, dat wij thans ineens het einde van den vooruitgang der laatste jaren zouden bereikt hebben. Op grond der historie mogen wij in onze toekomstverwachtingen een plaats inruimen aan nieuwe ontdekkingen en uitvindingen, aan andere vervoermogelijkheden en productiemethoden.

Maar nu afgezien van dit alles wat kan gevonden worden maar niet gevonden is, wat weten we dan van de rijkdommen, die thans reeds binnen ons bereik liggen?

De Vereenigde Staten beslaan 5.7 pCt. van de oppervlakte land van onze aarde en hun bevolking is 6.2 pCt. van de totale bevolking der wereld.

De ruwe-ijzerproductie is er 60 pCt. van de totale productie. Verder wordt er geproduceerd 53 pCt. van alle koper, 43 pCt. van alle steenkool, 72 pCt. van alle petroleum, 53 pCt. van alle katoen, 46 pCt. van alle hout.

Toch zijn de voorraden van den bodem nog nauwelijks aangestast. Men schat dat er tot dusver slechts $\frac{1}{2}$ à 1 pCt. van de 3500 milliard ton steenkool gedolven is.

De ijzererts-reserve bedraagt 3 milliard ton, terwijl de waarschijnlijk nog verder aanwezige reserves op meer dan 70 milliard ton worden geschat, hetgeen genoeg zou zijn voor een consumptie gedurende 20 eeuwen, gerekend naar het tegenwoordige gebruik. Deze cijfers die we ontleenden aan

één-lijn-stelling van Genesis 2—3 met Gen. elf. Eerst zei dr Geelkerken: *ik heb geen exegese*. Nu laten de Utrechtsche broeders ons vragen: *hebt gij al een exegetische methode?* Tenminste (want ik zou niet graag hun *studeerkamerwerk* wantrouwen) op Uw vergadering?

Wat prof. v. Gelderen te Dordrecht zeide, is niet buiten het volk gebleven. De (achteraf synodaal gebleken) redactie van Geref. Theol. Tijdschr. gaf zijn referaat een plaats; wijlen dr de Moor bracht diens opvattingen nog nader ter sprake. ... in Utrecht; men denke aan de „Utr. Kerkb.“; ikzelf nam het weer over in „De Bazuin“ (2 Juni 1923); zoodat men niet behoeft te beweren (zooals prof. Buytendijk), dat de leiders als prof. v. Gelderen en dr de Moor *bang zijn voor het volk*; maar hoogstens zoo kunnen vreezen, dat degenen, die prof. Buytendijk zoo graag aan het woord laten, *achter wat we hebben, terug gaan*, om vragen aanhangig te maken, waarop we reeds een begin van antwoord hebben. Want in „Geref. Theol. Tijdschr.“ (Sept. 1913) heeft prof. v. Gelderen reeds meegedeeld, hoe hij zijn opvatting wil rijmen met de Bijbelsche gegevens. En nu wordt er weer naar gevraagd? Reactie?

Ik vind het erg best, dat men kerkeraden vragen voorlegt. Maar dan liefst met duidelijke probleemstelling. De beste vragen verhelderen het denken, zelfs van wie ze stelt en ook van wie ze ter overweging krijgt. Maar deze vragen werken m.i. de verwarring in de hand.

Men zal zeggen: de wetenschap bracht ons aan het denken over Gen. elf. Waarom mag ze dat niet doen over Genesis 2—3? Ik antwoord: het maakt verschil, of de wetenschap *aanleiding* is voor diepergaand Schrift-onderzoek, dan wel daar over *heerschen* gaat. Loslating van traditioneele getallen kan bij Genesis elf geschieden met een beroep op het *karakter van de geslachtsregisters zelf*; terwijl inzake het paradijsverhaal een opvatting werd losgelaten, althans dispuutabel gesteld, die door de Schrift zelf volkomen gebillijkt werd en door het verband geëischt.

Volgende week enkele slot-opmerkingen over de zaak. Ik ga er wat breed op in, omdat er geroepen is: zeg dan maar eens wat tegen, als 't u blijft.

Hetgeen in alle bescheidenheid hier geprobeerd wordt.

Dezer dagen las ik: de kerkbodes hebben een goeden tijd. Ik zou zeggen: ja, want ze maakten een goede beurt, door het volk voor te leggen een antwoord op vragen, die later te Utrecht zouden gesteld worden, alsof ze nog nooit bij de kerkbodemenschen opgekomen en in beginsel beantwoord waren.

Ze maken soms een goede beurt, — inderdaad. Men kan ze makkelijker uitlachen dan lezen en DAN critiseeren.

K. S.